

Het is deze maand weer de beurt aan de Boekenkring van de Leerschool. Ze bespreken het boek *Identiteit* van Paul Verhaeghe. Wilt u meer weten over de Boekenkring en de Leerschool, kijk dan even op www.deleerschool.nl.

De Boekenkring

'Het idee dat een kind zich spontaan de 'juiste' normen en waarden eigen zal maken, klopt niet - een kind neemt de ethiek over van zijn omgeving. Het idee dat een school waardevrij kan zijn, is een illusie. Elke vorm van onderwijs geeft waarden door, en we kunnen ons daar maar beter van bewust zijn.'

Uit: Paul Verhaeghe, *Identiteit*, De Bezige Bij 2012, ISBN 9789023473039 (pagina 162)

Bespreking

De Vlaamse psychiater Paul Verhaeghe brak met zijn boek *Identiteit* door naar een groot lezerspubliek. Het boek is inmiddels aan de twaalfde druk toe. Het is een interessant en erudiet boek, op basis waarvan we een ener-

giek en betrokken gesprek gevoerd hebben. Dit boek laat je niet onberoerd. Maar desondanks blijven we zitten met vragen over inkleuring van begrip 'identiteit' en de concretisering ervan.

Het boek is eigenlijk een beschrijving van het ontstaan van ons hedendaagse neoliberale wereldbeeld. Religie en ideologie vormden eeuwenlang onze gemeenschappelijke identiteit. Onder invloed van de Verlichting bekijken we de wereld door een rationele bril. De Grote Verhalen ontbreken sindsdien: politiek en religie hebben plaatsgemaakt voor econo-

mie en het neoliberale economische verhaal determineert alles.

We herkennen dit allemaal. Bijvoorbeeld in de reclame, op ons werk of in onze vriendenkring. 'Mijn zoon moet hard werken om zijn marktwaarde op peil te houden', hoorde een van ons laatst op een verjaardag. De maatschappij is dwingend aanwezig met de taal van succes en competitie. En als je niet meedoet, dan ben je mislukt.

Tegelijk formuleert Verhaeghe een aanklacht tegen dit wereldbeeld. Een neoliberale meritocratie 'installeert een nieuwe, statische klassenmaatschappij door de combinatie van diploma's en geld, waarbij de top de eigen privileges niet alleen zorgvuldig bewaakt, maar ook gevoelig zal uitbreiden' (pagina 142). Dit model werkt maatschappelijke ongelijkheid in de hand.

Hoe kun je beweging krijgen in het neoliberale systeem? Wij zien tal van voorbeelden op kleine schaal: De Vrije Ruimte in Den Haag of De School in Zandvoort. Je kunt ook buiten het systeem iets beginnen, je organiseren op een andere manier dan volgens de bestaande systemen: denk hierbij aan Occupy of de studentenbeweging in het Maagdenhuis. Je moet altijd een beetje tegen het systeem aantrappen.

Het gaat in dit boek om de verbondenheid, en je verantwoordelijkheid naar jezelf en de ander toe. Velen zeggen: ik wil niet langer meedoen aan dit consumentisme. Willen we slaaf van die economie zijn? En zo niet, waar of wat of hoe doe je dat dan? Middels verbondenheid en verantwoordelijkheid. Daarin zit de rol van het individu en de gemeenschap. Leiderschap en gezag zijn hierin cruciaal. In het onderwijs is kwalificatie het toverwoord. De lat moet steeds hoger. Maar er is ook nog zoiets als sociale vorming (Bildung, subjectivering). Het gaat niet alleen om de beste banen. Daar zijn keuzes te maken. Het gaat niet per se om succesvol zijn in de economische zin.

Hoe zouden we dan zelf 'succesvol' willen omschrijven? Waar denken we dan aan? Succes in de zin van je bestemming volgen, persoonlijk leiderschap, koers geven aan je leven. Leven vanuit persoonlijke waarden. Vaak zie je dat mensen blijven zoeken. Een leven lang

leren, door switches in je carrière, alsof je niet genoeg leert door heel goed te doen wat je doet en daardoor te leren. Succes is ook ont-plooiing en voldoening.

We staan stil bij de vraag hoe je hier concreet vorm aan kunt geven. Waarvoor neem je wel of geen verantwoordelijkheid en hoe ga je daarmee om? En is het je verantwoordelijkheid als school om kinderen die verantwoordelijkheid te leren nemen? Je wilt dat kinderen uit zichzelf gaan denken over wat goed en betekenisvol is. Het doel is om de horizon te verbreden voor kinderen, wat is je hogere doel, wat is je waarde? Wat is er in de ontwikkeling van leerlingen nodig, interessant, welke inhoud van onderwijs is interessant voor kinderen? Daar kun je alles aan ophangen. Onderwijsinhouden relateren aan hun leven. Kinderen willen leren over de wereld: hoe sta ik ten opzichte van de wereld en hoe staat de wereld ten opzichte van mij?

Het boek van Verhaeghe zet aan tot nadenken. Hij schetst het dominante Grote Verhaal van onze westerse samenleving. Het begrip identiteit blijft lastig. De behoefte blijft om dit begrip concreter te maken vanuit onderwijs en ook erfgoed. Hoe ga je om met je tradities? Met je bezit? Welke rol speelt identiteit daarin? Verhaeghe blijft wat hangen bij het grote verhaal. Hij speelt in op onderbuikgevoelens: het klopt niet wat we doen, hier moet ik wat aan doen. Ook waarschuwt hij voor de valkuil van denken dat vroeger alles beter was. Hij geeft geen panklare oplossingen, maar stelt wel veel vragen. Hierdoor je kom je los van de dagelijkse gang van zaken en kijk je met een helicopterview naar je eigen wereld: hier maak je dus deel van uit!

Aan deze boekenkring namen dit keer deel:

- **Meike Broecheler**, docent Marnix academie
- **Jeannette Berckenkamp**, leerkracht Snijdersschool en docent HS Leiden
- **Rikie van Blijswijk**, oprichter de Leerschool en medewerker NIVOZ/hetkind
- **Peter Roemeling**, coach bij de Zwerm Groep
- **Wim Burggraaf**, beleidsmedewerker cultuuronderwijs

